

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

נח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת נח

אמונה ובטחון

ויאמר ברוך ה' - לברך ולהודות בכל העובר עליו כי הכל לטובתו..... ד

מלחמת היצר

כי יצר לב האדם רע - הוי בורח מן העבירה..... יא

ריח ניחוח - גודל הנחת רוח לפני הקב"ה בהתגברות האדם על יצרו..... טו

קץ כל בשר - מותר האדם מן הבהמה..... כב

חסד

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד..... כד

תורה

לעסוק בדברי תורה - התחזקות בעסק התורה..... כח

ספח"ק בת עין

במעשי התחתונים מעוררים לעומתם כיו"ב את העליונים

כי ענין התשובה הוא על ידי שיתבונן האדם בגדולתו ית', ויאמין באמונה שלימה שהוא בוחן כליות ויודע כל מעשי אדם ותחבולותיו, כמאמר הכתוב (ירמיה כג כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו וגו', ואח"כ יחשוב ויסתכל בכל מעשיו ומחשבותיו (של האדם) אשר עבר ועשה נגד רצונו ית', ובזה יבוש מאד ויכנע לבבו בקרבו ויתחרט באמת בכל לבבו, ויקבל על עצמו לילך בדרכי ה' ולעשות רצונו ית', ומהו רצונו ית' - לעבדה ולשמרה, לעבדה במצות עשה ולשמרה במצות לא תעשה (זח"א כז). באהבה וביראה לפני ה', ולקבוע עתים לתורה.

ואז עי"ז באתערותא דלתתא יהיה אתערותא דלעילא, וכן יעורר מלמעלה ג"כ על ידי חרטתו על כל מעשיו שעברו, יעורר בחינת נחמה וחרטה כביכול למעלה על בחינת הגלות וגודל היסורים שיש לנו מהגוים, ושאר יסורים בפרטיות ובכללות ישראל, ועל ידי מעשה הטוב ובחינת אמונה בה' שחפץ חסד הוא ימשיך גם כן רב חסד מלמעלה, ועל ידי קביעת עתים לתורה יאר ה' עלינו אור כ"ב אותיות התורה רוחניים ונשמת חיים.

(בת עין, פרשת נח בדיבור השני)

פרשת נח

ויאמר ברוך ה' - לברך ולהודות בכל העובר עליו כי הכל למטובתו
ומסלקים ממנו היסורים ונמשך עליו רק 'מנוחה ושמחה', וזהו שאמר הכתוב 'תולדות נח' - התוצאה ו'התולדות' ממידת נח - היא נח. וזהו שנאמר שם מקודם (פסוק ו) 'ונח מצא חן בעיני ה', שמי שהוא 'נח' בכל מצב שלא יהיה, ומקבל את כל העובר עליו בשמחה ובתמימות", הרי הוא מוצא חן בעיני ה' להביא עליו רק טובה וברכה².

א. בפרשתנו (ו ט), 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח', כתב 'בעל הטורים' כי סופי התיבות של האלוקים התהלך נח הוא חכם, ביאר בה הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע שבא הכתוב לספר בשבחו של נח, שהגם שהיה 'חכם' שאין כמוהו, אך את 'האלוקים התהלך נח' בתמימות שהיא העיקר בעבודת השי"ת, והיא 'החכמה הגדולה אחר כל החכמות'... והוסיף לרמז זאת גם בהא דכתיב (משלי י ט) 'הולך בתם ילך בטח', שאף כאן נרמז 'חכם' בסופי התיבות, כי אחר כל החכמות העיקר הוא הולך בתם ילך בטח, לעזוב כל 'החכמות' ולבטוח בתמימות בהקב"ה.

וכמו שהיה אומר הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע, שלמה המלך היה חכם העולם (מלכים א' ה יא) ואעפ"כ הוא עצמו אמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי', וראשי תיבות של אף הוא אמונה פשוטה, כלומר שמה ש'עמד' לו היה האמונה פשוטה שהיא מעל כל החכמה שבעולם.

ב. נוראות אמר כ"ק אדמו"ר ה'מבשר טוב' מביאלא זי"ע על הא דכתיב (שופטים טז כח) 'ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלוקים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלוקים יאִנְּקָמָה נְקָמָה אחת משתי עיני מפלשתים', ואיתא במדרש (במ"ד ט כד), 'אמר רב אחא, אמר לפניו, רבון העולם תן לי שכר עיני אחת בעולם הזה ושכר עיני אחת תהא מתוקנת לי לעולם הבא'. ולכאורה תמיהה רבתי יש כאן, וכי מגיע לו שכר על שניקרו את עיניו, והלא היה זה 'בדין ובמשפט', וכדאיתא בגמ' (סוטה י). 'שמשון בעיניו מרד וכו' לפיכך נקרו פלשתים את עיניו', אלא כי אף שעצם ה'ניקור' היה כפי מידת הדין, מכל מקום מאחר שהצדיק עליו את הדין וקבלו באהבה אם כן מגיע לו שכר על כך.

מִן הַבָּאֵר

לעולם יאמין אדם בבורא עולם ובהנהגתו בתמימות ובפשיטות מבלי לחשב חשבונות מה אירע ולמה אירע... מה יהיה מכאן ואילך וכיצד יפול דבר... אלא ידע כי ישר ה' מבלי כל חשבון, וכה שמעתי מאיש צדיק נחמד לאמר בדרך צחות, הנה איתא בגמרא (עירובין יג:) נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא, נמנו היינו חשיבת חשבונות - כאשר אדם מתחיל עם חשבונותיו אזי אכן אומרים לו טוב לו שלא נברא... כי תכלית האדם שלא לחשב חשבונות.

סיפר הגאון רבי מאיר לוריא שליט"א ראש כולל 'חלקת יעקב' בב"ב מה ששמע מבעל המעשה, שעלה לארה"ק לאחר המלחמה הנוראה ביחד עם אחותו, פליטים מוצלים מאש, 'הבחור' נכנס ללמוד בישיבה ועלה ונתעלה במעלות התורה, ואילו אחותו למדה ב'בית יעקב', בהגיעה לפירקה דברו בה נכבדות עם אחד שומר תורה ומצוות אך הלה לא למד בישיבה ולא היה 'בן תורה', ולאחר דרישות וחקירות ובירורים שונים נתרצו שני 'המדוברים', ורצו לגמור ב'כי טוב', אלא שאחיה התנגד ל'שידוך' זה בטענה שאינו בן תורה [והגם שהלך בדרך הישר, וכמו שהיה מצוי בשנים ההם שלא כל החרדים לדבר ה' למדו בישיבה], ואין מתאים לתלמידת 'בית יעקב' להינשא למי שאינו יושב

רוח הרי הוא 'מוליד' וגורם נחת רוח למעלה, וזהו מה דאיתא במדרש (בר"ר ל ה) 'נח למטה נח למעלה', שעל ידי שהוא 'נח' אזי מתעורר נחת רוח לעילא. וכבר כתבו רבותינו בעלי התוס' (מושב זקנים) לפרש מה שנאמר (ויקרא יט טו) 'בצדק תשפוט עמיתך', וז"ל, אם בא עליך מדת הדין, הרי זה מצות עשה להצדיק עליו הדין, וזהו 'עמיתך' - הקב"ה [וכדכתיב (משלי כו י) 'רעך ורע אביך אל תעזוב'] וכו', ובאותה שעה הקב"ה מתפאר על מלאכי השרת וכו' (עיי"ש), עכ"ל.

ומתורתך תלמדנו כיצד ניתן לקבל את הכל בנחת רוח ובאמונה תמימה, שהנה כתיב (לעיל ה לב) 'ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד', וכל המתבונן יתמה, מדוע נגזר על אותו צדיק שנאמר בו (ו א) 'כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה' להתהלך עירי חמש מאות שנה, והרי באותם הדורות כבר היו מולידים בהיותם בני שישים עד מאת שנה.

אמנם, המעיין בדברי רש"י יבין שאין כאן כל עונש, רק הכל היה לטובתו גרידא, וכדאיתא במדרש (בר"ר כו ב, הובא ברש"י), 'אמר רבי יודן, מה טעם כל

מעין הדברים פירש הרה"ק ה'צמח צדיק' זי"ע בכתוב בריש פרשתו (ו ט) 'את האלוקים התהלך נח', בהקדם מה שמבאר בלשון הכתוב (תהילים קמז ג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', וז"ל, דמי שיש עליו ח"ו השראת הדינים העצה לזה שיאמר תמיד כל מה דעביד רחמנא לטב עבדי, כי הדינים הם רק לבוש (ר"ל, כיסוי הנראה בחוץ, כעין בגד לגוף) ובפנימיות הם רחמים לטובת האדם, ועי"ז גם מן השמים מסכימים לטובה, כי מאתו לא תצא הרעות, עכ"ל. והנה 'כוס' בגימטריא 'א-ל-הים' (86) הרומז למידת הדין, והאומר גם בשעה קשה כזו שאין זה אלא 'ישועות אשא' - שהכל בא עליו רק בכדי להביאו לידי הישועה, זוכה ומתקיים בו 'ובשם הוי"ה' - מידת הרחמים 'אקרא'. כיו"ב נרמז גם כאן, 'את האלוקים התהלך נח', שגם בשעה שהיתה עליו מידת הדין בחי' אלוקים, התהלך נח באמונתו שהכל לטובה ולמנוחה, ועי"ז זכה אכן ל'נח', למנוחת שלום השקט ובטח.

הוסיף הרה"ק ה'משמרת איתמר' זי"ע לפרש עוד, תולדות נח - נח, ר"ל המקבל את הכל בנחת

אהלים, וילכו שלושתם כאחד להימלך בעצתו של הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שמע את הצדדים ופסק שאכן האח צודק, ואין ראוי לה מי שאינו בן תורה, יצאו משם והלכו אל תחנת האוטובוס אשר בקצה השני של הרחוב, והנה הגיע אחד מאנשי ביתו של החזון"א, ואמר שנשלח על ידי החזון"א לקרוא להם שיחזרו לביתו, חזרו ונכנסו, שאל החזון"א את 'האח' מה היתה תגובתו של הבחור לאחר שיצאו מקודם מן הבית, והשיב, הוא נענה מיד, אם כן הם פני הדברים סימן שכך הוא רצון ה' שלא 'לעשות' את השידוך, וצריך לקבל את רצון ה', נענה החזון"א ואמר, אולי זאת הסיבה והטעם לפשר הדבר שתיכף שיצאתם מן הבית נמלכתי בעצמי וחשבת שאכן מן הראוי לגמור את הדבר למזל טוב... והנה גלוי וידוע לכל עד כמה היה ה'חזון איש' מכריע פוסק ו'חותך' בשאלות קשות אשר חיים ומוות היו תלויים בהם ובעניינים של פיקוח נפש, והכרעתו היתה הכרעה... ומעולם לא שמענו שחזר בו מדעתו... אך כאשר יהודי מתחזק באמונה שהכל בידי שמים ומקבל עליו את הדין הרי הוא 'מהפך' עולמות מתוקף אמונתו, עד שגם פסק של החזון"א נהפך...

ג. בדרך רמז ביאר הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (אמור ד"ה בפירוש רש"י, או יאמר) את דברי חז"ל (עי' שבת קיט:): 'כל האומר ויכלו על הכוס בשבת כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית', כי הנה אמרו חז"ל (בר"ר יב טו, הובא ברש"י בראשית א א) שבתחילה עלה בלבו של הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, וכשראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת רחמים ושיתפה למדת הדין, ולפי"ז יש לפרש ענין 'האומר ויכלו על הכוס' בדרך רמז כי 'ויכלו' עולה בגימטריא למנין ע"ב המורה על מקור הרחמים והחסד (חס"ד בגמטריא ע"ב), ואילו 'כוס' בגי' כמנין 'א-ל-ה-י-ם' (86) המרמז על מידת הדין, וזה האומר בשעת הדין כי הוא ממידת הרחמים נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, מאחר שדבק במידותיו של הקב"ה בעת בריאת העולם (ששיתף רחמים עם הדין).

ד. וכך ביארו צדיקים (הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע בשם זקינו הרה"ק ר' פייבלע, 'תפארת רבותינו' אות נא) במה שנאמר (תהלים פט ו) 'ויוודו שמים פלאך ה' אף אמונתך בקהל קדושים', כי בשמי שמים מודים על ה'נפלאות' הגדולות, ומה הם אותם 'פלאות', אף אמונתך בקהל קדושים - הכח שיש לקרוצי חומר להאמין בה' בכל מצב, הן בזמני האורה והן בזמני חשיכה כשח"ו הנהגת ה' באופן של 'אף' וחרון, גם אז אמונתם עזה ותמימה, וזה אכן 'פלא' וחדוש גדול...

או בגשם, בפרנסה או בזש"ק, בנחת או בבריאות, מה קשה חלקי וחבלי - מדוע עלי להמתין כל כך הרבה לישועתי הבוששת מלבוא... כי באמת כל ההמתנה והייחול אינם אלא לטובתו הגמורה, ובבוא העת יזכה ויראה בישועתו הגמורה, ואין לו אלא להמתין בסבלנות מתוך אמונה שלימה בישועת ה' כי תבוא.

וכן מצינו בעניינו של יצחק אבינו (כה כ-כו), 'ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה אשתו... ויצחק

הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה, ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול'. נמצא שרק לעיני בשר ודם היה נראה שהקב"ה נהג עמו במידת הדין, אבל עפ"י אמת לא היה כאן אלא הצלה לבניו שלא יספו במבול. ומכאן ילמד כל איש לעצמו, בהיותו תמה על ענייניו, והנהגת ה' עמו ברוח

מין הבאר

יש שהקשו מדוע אמרו חז"ל (ברכות ס:) 'לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד' בלשון ארמי, ולא נקטו בלשון הקודש 'כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה', וגם כשהובאה 'מימרא' זו להלכה ב'שולחן ערוך' (או"ח ר"ל ה) נזכרה בלשון ארמי. ושמעתי מצדיק אחד שליט"א לבאר באופן נורא עפ"י דברי התוס' (ברכות ג. ד"ה היה) 'אומרים העולם, לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יבינו המלאכים (כמאמרם שבת יב: שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי) ויהיו מתקנאין בנו', וע"ד זה יש לומר, כי אין לך מעלה ושבח גדול יותר מאיש יהודי השרוי בהסתר וחשכה ואומר בפה מלא שהוא מאמין שהכל לטובה... והרי למלאכים אין 'מצב' כזה, כי לעולם לא חשכה להם, ובכדי שלא יתקנאו בנו המלאכים תיקנו לאמרו בלשון ארמי שלא יבינו...

ה. כיו"ב למדנו עוד, שהנה נח הצדיק יושב כשנה תמימה סגור ומסוגר בתיבה סגורה וחתומה, בו תרמוש כל חייתו יער, חיות טובות ורעות גדולות וקטנות, ועליו להאכילם ולהשקותם במשך כל היום והלילה, והרי הוא כאדם היושב ב'בית האסורים' כשהוא משמש ב'עבודות שירות', ולכאורה תמוה, כיצד נשאר שלם בדעתו ושכלו... וכל אחד יחשוב לעצמו, כיצד היה נראה אחרי שנה תמימה כזאת, והרי את מיטב רופאי הנפשות (פסיכולוגים) היו צריכים להזעיק אליו, וכולי האי ואולי... אבל האמת תורה דרכה, כי כל זה אינו אלא בזמנים כתיקונם, לא כן גבי נח, שידע היטב שמבול משתולל בחוצות, כל העולם טובע במים הזדונים, ותיבה חתומה זאת היא היא 'מגן ומושיע' עבורו, בוודאי היה שש ושמח בכל רגע על ש'זכה' להיות חתום ונעול תחת מסגר וברית, וכל עבודתו ויגיעתו שמה היו לו למשיב נפש, ביודעו כי רק כך תנצל נפשו... כיו"ב, יכירו בניו וידעו, כי כל מצב הנראה להם כ'בית האסורים' וקושי נורא, כל 'מסגר' ועמל אינו אלא לטובתם הגמורה, להצילם ממים הזדונים למען חיותם כהיום הזה ובבא. והעירני ת"ח אחד שיש ללמוד זאת מהכתוב בפרשתו (ז טז) 'ויסגור ה' בעדו', ובתרגום 'ואגין ה' עלוהי', הרי לך כי פעמים נראה לאדם שהקב"ה סגר בעדו מכל צד ואופן, וח"ו חשך עליו עולמו, אך אדרבה, ב'תרגום' הדבר יתגלה לו שהקב"ה 'מגין' עליו, ולא סוגר עליו ומחשיך חלילה (כידוע שהתרגום אינו מפרש 'לשון' המקרא, כי אם את תוכן הענין). סיפר הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע, שבשנות ילדותו כשלימד ה'מלמד' את פסוקי החומש, נתפסה פעם מחשבתו על דא ועל הא והוציא עיניו מהחומש, והמלמד גער בו ואף היכהו על לחיו, באמרו, אם תביט בפנים החומש לא תוכה כלל. לימים סיפר הרבי רבי הענין עובדא זו, והפטיר למען ידעו דורותיכם כי כל יהודי באשר הוא, כשיתבונן 'בפנים' - בתוך הצרות וההסתרות העוברים עליו לראות שם את ה', שוב לא יוכה, כי יראה שהכל רחמים רבים וחסדים מגולים.

ו. ביאור נפלא מבארים (מובא גם בסידור הגר"א, בברכת מודים) במה שאנו אומרים בברכת ההודאה 'מודים אנחנו לך וכו' על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', כי 'נפלאות' הוא מלשון 'מכוסה' (כמו 'כי יפלא ממך דבר', דברים יז ח), היינו כשאין האדם רואה כלל את הטובה שבהנהגת הבורא עמו, כי הכל מכוסה ונסתר ממנו, ועל זה הוא נותן הודאה בפני עצמה בברכת 'מודים' להודות ולהלל את הבורא יתב"ש על הטובה הטמונה בהנהגתו עמו.

בן ששים שנה בלדת אותם, והנה, לכאורה נראה שהקב"ה נהג עמו במידת ה'דין', שהיה עליו להמתין עשרים שנות ציפיה לזכות בוש"ק, אמנם, באמת כל זה רק בראיית בני האדם שהם 'קצרי רואי', אבל אם אך נפקח עיניים נראה שאין כאן אלא 'רחמים' פשוטים

ומגולים, כי מנין 'ארבע מאות שנים' של גלות מצרים החלו להמנות מלידת יצחק אבינו, הגם שבפועל החל ה'שעבוד' בעבודת פרך רק משמת האחרון שבבני יעקב, הוא לוי שמת האחרון שבשבטים (שעור חי במצרים עצמה צ"ד שנים), כדכתיב (שמות א ו) 'וימת יוסף וכל אחיו

מסופר על הגה"ח ר' ניסן שטיצבערג זי"ע (מחסידי הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע), שאחת מבנותיו נישאה בשעטומ"צ עם חתן ירא שמים כליל המעלות, והנה באמצע 'שבעת ימי המשתה' - תאניה ואניה, אסון נורא מצאם והחתן נסתלק לבית עולמו, ולא עוד אלא שנתגלה שה'כלה' תשאר 'עגונה' למשך עוד שמונה שנים, כי אחיו היחיד של ה'חתן' היה אך ורק ילד כבן חמש שנים, ו'קטן' אינו יכול לקיים מצוות 'חליצה' עדי הגיעו להיות 'בן י"ג למצוות', אז תוכל לחלוץ נעלו להשתחרר מכבלי עגינותה ולהינשא לאיש אחר. בצערו כי רב נכנס ר' ניסן אל ה'יסוד העבודה' לשמוע 'מה זה ועל מה זה', אמר לו ה'יסוד העבודה', התבונן נא מעט, ותראה שמן השמים גזרו שבתך לא תקים בית בישראל עד שמונה שנים מהיום, והנה, אם לא היה קורה מה שקרה, עדיין היתה בתכם יושבת בבית וממתנת עד כלות על זיווגה, כשאתם משתדלים עבורה במציאת זיווגה ההגון לה (כמו שכך צריך להיות), כעבור זמן והיא תתבגר יותר הייתם מחזרים אחר 'סגולות' ברוח ובגשם, מתפללים ומעתיירים, מרעישים עולמות, ומבקשים מכל מי אשר 'ריח שדכנות' בו שיביא איזה 'הצעה', ומה היו הבריות אומרות - בתו של זה אינה נישאת, מן הסתם חסרונות יש בה, בלילות הייתם מתהפכים מצד לצד מרוב דאגה ויגון... עד שלבסוף (בעוד שמונה שנים מהיום) תמצא את זיווגה... מה עשה הקב"ה, חס רחמנא עליכם, ומנע ממכם את כל התלאה הנזכרת, ומעתה תנוחו בשלום ובשלווה, עד שיבוא ה'אח החולץ' לכלל עול תורה ומצוות, תעשה 'חליצה' ומיד תנשא בעזהשי"ת להראוי לה בשעטומ"צ, ותעמיד דורות ישרים מבורכים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא (וכן הוה למעשה).

ומילתא דפשיטא היא, כי 'מחשבה' כגון דא אינה יכולה לעלות בשכל בר אנוש קצר רואי, רק כאשר יבין עד כמה 'גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך' (תהילים צב ו). וכמו שפירשו במה שנאמר שם בסמוך (פסוק ז) 'איש בער לא ידע', שלכאורה תמוה וכי איש חכם כן ידע ויכול להבין עומק מחשבות הבורא ית"ש... אלא כך הוא פירוש הכתוב, איש, בער לא ידע, כלומר כל איש באשר הוא, הרי הוא קצר רואי ובער לא ידע...

וכבר אמרו צדיקים, הנה בדורות ראשונים היו תמימי לב, ולא היו להם קושיות על הנהגת ה' עמהם, ורק בבואם לעסק התורה שם נהפכו להיות מקשים ומפריכים, ורצו להבין כל דבר לאשורו. ואילו כהיום נהפכו היוצרות, לדברי הגמרא הם מוותרים - ומסכימים שהכל טוב ונכון, ולאידך גיסא בנוגע להנהגת ה', אינם פוסקים מלהתלונן, מלאים טענות ותרעומות כל היום וכל הלילה...

רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל היה אומר, הנה נהגו לכנות דור זה בשם דור יתום, ורמז יש בזה, שהנה באותם השנים היה נהוג כאשר הגיע נער לגיל 'בר מצוה' והוצרכו לקנות לו כובע (קאפלוטש) שאם האב חי הרי הוא דואג לו, ומשיג כובע מכאן ומשם, אמנם ליתום היו מלבישים את הכובע של אביו ז"ל, ולכן כאשר ראו נער קטן מהלך ברחוב העיר כשכובע ענק וגדול מקיף את ראשו ידעו שזה הקטן יתום הוא, ולכן הוא חובש כובע גדול... הוסיף רבי יוסף חיים, שלכן אנו נקראים דור יתום, כי גם אנו נוהגים כאותו נער יתום, ראשו קטן אין לנו השגות כלל, ואילו את הכובע אנו מבקשים שיהיה גדול, שנבין כביכול את הנעשה בעולם כ'גדולים' מדור הקודם.

וביותר יש לומר לדידן עפ"י דבריו, שהרי כל בר דעת מבין שאין כל חסרון בכובע הגדול אלא מחמת שמניח אותו על ראש קטן, כך אנו 'ראשנו' ראש קטן - אין לנו שכל ומדע, השכל ובינה, ומדוע אנו רוצים להתאים לדעתנו את הנהגת ה' אשר אין חקר לתבונתו ואין מדע שיכול להשיג את הבורא, כיצד תרצה להבין הנהגת ה' הגדול והנורא בראשך הקטן...

ז. הנה בתחילת סיפור מעשה בריאת העולם נאמר (לעיל א א) 'בראשית ברא אלוקים', וסופי תיבות אלו מצטרפים ל'אמת', כמו כן בסיום הבריאה נאמר 'מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות' (ב ג), ואף בזה סופי תיבות ברא אלוקים לעשות הינם 'אמת', אלא שבתחילת הבריאה נרמז 'אמת' שלא כסדרן (ת-א-מ), ואילו בסיום הבריאה נרמז אמת 'כסדרן', ורמז גדול יש כאן, כי אכן, בתחילה נראה כאילו אין האמת מסודרת כראוי - בכל ענייני הנהגת העולם,

וכל הדור ההוא' (ועיין בסדר עולם רבה פ"ג), ולפי זה נמצא שב' שנים אלו שאיחרו את לידתו של יעקב איחרו גם כן ממילא את לידת השבטים ואף את מיתתם, ובוה נפחתו עשרים שנים משנות 'שעבוד מצרים' הקשות".

ביוצא בזה מצינו אצל רחל אמנו שבעת לידתה את בנה יוסף, העתירה בתפילה 'יוסף לי ה' בן אחר' (להלן ל בד), אך הקב"ה לא נתן לה את בנימין רק כעבור כמה שנים. וכל זה היה מצד הנהגת רחמים גמורים. תדע, דאיתא בתרגום שני (אסתר ג ג) שהקב"ה 'שמר' שלא יולד בנימין עד הכנס יעקב לארץ ישראל - לאחר שכבר נפגש יעקב עם אחיו עשו, וכך יינצל בנימין שלא יצטרך להשתחוות לאותו רשע ורק בזכות זה נבנה בית המקדש בחלקו של בנימין (ולא אצל שאר אחיו), נמצא שאיחור לידת בנימין היה אך ורק לטובה - שיבנה בית המקדש בחלקו.

כי יצר לב האדם רע - הוי בורח מן העבירה

בפרשתן (ו ח), 'מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה', וכבר דקדקו בגמרא (פסחים ג.)

מדוע נאמר אשר איננה טהרה ולא נכתב בקצרה מן הבהמה הטמאה, אלא ללמדנו ש'לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו'. ומעתה יש להקשות במה שנאמר בהמשך הפרשה (ח כא) 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו', וכיוצא בזה מצינו גם בסוף פר' בראשית (לעיל ו ח) שנאמר 'וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום', מדוע הוציא הכתוב דבר מגונה מפיו ולא כתב בלשון נקיה 'כי יצר לב האדם לא טוב', ועל דרך שנאמר (לעיל ב יח) 'לא טוב היות האדם לבדו'. וביארו בעלי המוסר (עי' תנועת המוסר עמ' 75), כי בא הכתוב להזהיר מפני סכנת היצר הרע, עד כמה צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, וללמדנו עד כמה צריך להתרחק ממנו כליל בבורח מן האש, על כן נקט הכתוב בלשונו לומר שהוא רע והוא רק רע כל היום, ואילו היה נכתב בלשון נקיה שהוא 'לא טוב' היה מקום למעות ולחשוב שאין הסכנה גדולה עד מאוד, אלא הוא רק לא טוב ותו לא... על כן הוציא הכתוב לשון מגונה והעיד עליו בבירור כי הוא רק רע, ושומר נפשו יתרחק מן היצר", בלא לתת למשחית שום פתח להיכנס דרכו.

ויש לאדם שאלות ותמיהות, למה נעשה לו כך ולמה כך אבל כשמגיעים לסוף ומביטים למפרע מגלים שהכל היה מסודר לפי האמת בלי שום פקפוק... והכל הוא כסדרן ממש, כך היה צריך להיות לא פחות ולא יותר... וממילא יתאזר בסבלנות מתוך האמונה הטהורה ש'בסוף' עוד יראה בעיניו כיצד הכל היה 'כסדרן', והנה טוב מאוד...

ח. ועוד, שהנה כתב רש"י (כה ל) שקיצר הקב"ה חמש שנים משנותיו של אברהם אבינו, בכדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, שהרי הבטיחו הקב"ה שיהיה לו 'שיבה טובה' (טו טו), ומעתה אילו היה יצחק מוליד את עשו מקודם לכן הרי היו מתקצרים יותר שנותיו של אברהם, והתברר למפרע שהיה בזה טובה עצומה שלא יולדו לו בנים עד היותו בן שישים שנה...

ט. וכמו שפירש החסיד יעב"ץ בלשון המשנה (אבות ד ב) 'בן עזאי אומר הוי בורח מן העבירה', מדוע נקט לשון בורח ולא התרחק מן העבירה' וכיו"ב, ומבאר וז"ל, כי ממדורת אש ועצים צריך להתרחק ממנה הרחק כמטחוי קשת, ולכן אמר המלט על נפשך מהרה חושה אל תעמוד פן תספה, עכ"ל. וכלומר, שעל האדם לפחד ולהתיירא שלא יבוא לידי חטא, אחרי שהיצר עומד תמיד עליו להחטיאו, והרי זה כמדורת אש ההולכת ומתפשטת שסכנתה מצויה וגדולה ואין עצה אלא לברוח ממנה.

י. הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היה אומר, כי הנה מצוי ביותר כאשר רואה אדם ברחובה של עיר כותל שזה עתה נצבע, ופיתקא מאירת עיניים תלויה עליו 'צבע טרי' - להזהיר את ההולכים ושבים לבל יתקרבו, בכדי שלא יתכלכלו ולא ידבק בידם מאומה מן ה... עדיין תמצא 'חכמים' שלא יעצרו בעצמם ויושיטו ידם לבדוק האם באמת יש כאן צבע טרי... לאידך, לא שמענו מעולם על איש ההולך בסמיכות לעמוד חשמל (עלעקטריק) הנושא שלט המזהיר עוברי אורח - 'סכנת מוות', שיבדוק האם אכן מי שנוגע כאן נעשה מסוכן למות... והחילוק ברור ופשוט, האדם מוכן 'לסכן' עצמו שידבק בו מהצבע הטרי, אך את נפשו הוא שומר ביותר, ואינו מוכן להיכנס לספק ספיקא של סכנת מוות... וזאת עלינו להחדיר היטב היטב, כי 'עבירה' אינה 'צבע טרי' אלא 'סכנת מוות'...

יא. הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע פירש בלשון חז"ל (שבת לא.) 'דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור', שנרמז בזה על השונא הגדול של האדם הוא היצר הרע (סוכה נב.), וע"ז אמרו

הרע בוער בסערת אש ברחובה של עיר, והמים הזידונים מאיימים לשטוף את העולם, ביכולתם להחריב ח"ו בתי ישראל ואפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומן החובה להיות 'גודר גדר' לעמוד בפרץ בשמירה מעולה על הפתחים, לבל יכנסו בהם כל מיני כלים שונים, והמבין יבין, ועל ידי זה יוכל לשמור על 'גן עדן' שלו בראוי².

ריח ניחוח - גודל הנחת רוח לפני הקב"ה בהתגברות האדם על יצרו

בפרשתן (ח כא), 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי, ומבואר בדברי הכתוב, שאותה מציאות ש'יצר סוכן בנו' הרי

ודרך הישרה היא שיגדור האדם את עצמו בגדרים וסייגים להתרחק מן העבירה, לבל יוכל אותו 'רע' להתקרב לפתח ביתו, דהנה כששלח נח את היונה כתיב (ח יא) 'ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. ואיתא במדרש (ב"ר לג ו) רב בירי אמר נפתחו לה שערי גן עדן והביאה משם. והקשה הרמב"ן (שם), לפי שיטה זו מנין ידע נח שקלו המים מעל הארץ, והלא בגן עדן לא היה מבול כלל, ותירץ 'ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים, וכאשר קלו המים נפתחו'. ולפי דרכנו למדנו, שבעת אשר שולט מבול בעולם הרי אף ה'גן עדן' מסוכן הוא להתקרב, ואין עצה ואין תבונה אלא לסגור שערי מופני המים הזידונים. ולדרכנו יש ללמוד, שבעת אשר היצר

דעלך סני אותו ששונא אותך, לחברך לא תעביד אל תעשהו לחברך... זו היא כל התורה כולה, לדעת שהיצר הרע הוא שונא ולא להתחבר עמו, ומעתה זיל גמור צא ולמד דרכי המלחמה...

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע נשא משלו בעניין זה, לעכבר 'תינוק' שגדל קמעא והחל לפסוע את צעדיו הראשונים עלי אדמות, וביקש לילך לטייל מעט, אמרה לו אמו, אכן הרשות בידך, אבל הזהר ושמור נפשך מ'השונא הגדול' שלנו הרוצה לבלוע אותנו חיים, יצא לדרכו ותיכף חזר בבהלה כשהוא מספר בסערת רוחו ראיתי 'בריה משונה' ופחד נורא אחזתני, שאלה אותו האם, כיצד היתה נראית בריה זו, השיב ה'תינוק', ראיתי בעל חי מהלך על שניים... נענתה לו, בעל חי זה הינו האדם, ואין לך כ"כ ממה להתיירא, כי הגם שאינו אוהב אותנו אך אינו שונא אותנו יתר על המידה... אין לו זמן לרדוף אחרינו... חזר שוב להלך ברחוב העיר, וכמעשהו בראשונה גם עתה הגיע במרוצה אל הבית, ותיאר לאמו תבנית דמות בעל חי אחר, עד שאמרה לו, זה אריה מלך החיות, אך אין מעייניו נתונים דייקא אל העכברים... וכך חזר הדבר ונשנה עם הנמר ועם הזאב ושאר מיני חיות טורפות ומבהילות... לאחר זמן הגיע שוב העכבר הקטן וסיפר לאמו בשמחה גדולה פגשתי ידיד ורע שרצה לשחק עמי, שאלה אותו מיהו אותו ידיד גדול... תיאר בפניה שראה חיה נמוכה ומתוקה שכל גופה מכוסה בפרווה (fur) וכולה אומרת כבוד... נחרדה האם ואמרה אכן נודע הדבר, אין זה אלא החתול... ממנו תנוס כבורח מהאש, אינו ידיד אלא הוא הוא השונא הגדול ביותר עלי אדמות של מין העכברים... ועל כך אמר הכתוב (תהלים י י) 'יִדְּפָה יִשְׁחֵ וְנִפְלַ בְּעֻצּוֹמָיו חֵיל פְּאִים', היצר הרע נראה כ'נדכה' והולך 'ישוח' - נמוך, אך נפל בעצומיו חיל כאים, כי רבים רבים נפלו בנכליו...

יב. בא וראה עד כמה צריך האדם 'לסגור' עצמו מכל השפעה רעה, שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין קח.) מה שנאמר (ו כב) 'מכל אשר בחרבה מתו - ולא דגים שבים', והביא הגה"ק המהר"ל זי"ע ('גור אריה') שכתב הרא"ם, שלפי זה צריך לומר שה'דגים' לא השחיתו דרכם כמו שאר בעלי החיים, ומשום כך לא מתו. וצריך ביאור, מדוע באמת דייקא הדגים שמרו על עצמם יתר משאר בעלי חיים (ופשיטא שאין להם יצר טוב יותר מהחיות והבהמות).

וביאר המהר"ל נוראות עפ"י דברי רש"י על הכתוב (ו ו) 'וינחם ה' כי עשה את האדם - נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן', וכתב המהר"ל 'מזה תלמוד כי האדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצתו', והיינו שאם היה האדם שרוי בעליונים היה ממריד אפילו את המלאכים שיעשו כנגד רצון ה' ח"ו, ולפי"ז מבואר הטעם שלא חטאו הדגים אחר שאינם דרים ביבשה עם בני האדם, אלא חיים בים, ב'עולם' ובסביבה משלהם... אמור מעתה, הגודר עצמו בסביבה טובה מביא על עצמו שמירה ושפע רב ברוח ובגשם.

וכלשון קדשו של הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (סוף פרשת אמור) 'כי הרשע הזה מביא שורש פורה בקרבך וכו', וכאשר עיינו הרואות בעולם הזה כאשר יש ח"ו שינוי אור על ידי איש אחד, שיש לו ח"ו מיחוש החולי, יכול ג"כ להזיק לאחרים, ה' ישמרנו ויצילנו מכל רע בזה ובבא', היינו שכשם שהחולה בגופו מדבק את הבריאים במחלתו, כמו כן בענייני רוחניות מדבק הרשע את הצדיק רח"ל.

זה סיבה להקל על הדין, כי האדם אינו אשם כ"כ בזה שקלקל וסרח, כי את הכל עשה רק מחמת פיתויי היצר הרע, ונודע מה שהקשו המפרשים ממה שנאמר בתחילת עניין דור המבול שבסוף פר' בראשית, שם כתיב (ו ה-ו) 'וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ', ומבואר כי הא גופא שכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום סיבה היא לחומר הדין ולחורבן העולם, ולכאורה סותרים המקראות זה לזה.

וביארנו, כי שם נאמר 'רק' רע כל היום, והיינו שאין בו שום חלק טוב או 'נקודה' טובה, ואינו מתגבר על יצר מחשבות ליבו כלל אלא תמיד שומע לקול יצרו הרע, ומציאות כזאת אכן אין לה שום תקנה. אכן כאן נאמר 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' בלא להזכיר רק רע, והרי שאכן יצרו הרע בוער בו לעשות הרע, אלא שהוא מתמודד ונלחם, ואמנם הא גופא מעורר רחמים עליו". כי אדרבה, הלא קשה לו ביותר לעמוד בנסיון יותר ממי שהוא צדיק בטבעו ואין יצרו

מעשה בבחור שלא חש בטוב, משבא לפני הרופא נשאל הבחור מדוע הוא מעשן... ענה הבחור לא מיניה ולא מקצתיה, מעולם לא הכנסתי ציגערעט'ל (סיגריה) לפי, אמר לו הרופא, הרי הנני רואה ב'צילומים' שכל ה'ריאות' שלך שחורות מעשן הציגערעט'לעך, עד שנתברר כי אף שהבחור אינו מעשן מכל מקום כל סובביו מעשנים והוא 'נושם' יומם ולילה עשן פיח לתוך ריאותיו... ומכאן תלמד עד כמה גרוע היושב בסביבת חברים רעים אף אם אין לו כל שיג ושיח עמם - דיו שהוא בקרבם ו'נושם' את עשנם לקרבו וכרעיו ל"ע.

ואין עצה ואין תבונה אלא לעשות 'תיבה' לעצמו ולהתרחק מן הרע כמטחוי קשת, ועל אחת כמה וכמה שצריך להיזהר ולהישמר מחברים רעים שיכולים להורידו לשאול תחתית רח"ל.

וכמו שהעמיסו צדיקים במאמרם (תענית כג.) 'או חברותא או מיתותא', שחבר טוב יכול לסייע מאד לאדם להתעלות ברוחניות, אך אם חלילה החבר אינו כשר והגון ח"ו אזי הוא בבחינת 'מיתותא' ועלול לגרור גם אותו לבאר שחת, ה' ישמרנו.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאלו, האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (בברכת 'ולמלשינים'), לא ידע הבחור פירוש המילות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע, כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכניו וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם, לפנינו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילם, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימהר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

יג. מעין הדברים ביארו עוד קצת באופן אחר, בהקדם המסופר על אחד מחסידי ברסלב שביקש מחברו שיתן לו פאספורט (דרכון) שלו כדי שיהא בידו לצאת מגבולות הארץ מאימת המלחמה, שאלו הלה מה תתן לי תמורתו, השיב החסיד מוכן אני להיות עבדך כ"ג שעות ביום, חזר ושאלו, מדוע כ"ג ולא כ"ד, השיב החסיד, כי לשעה אחת ביום הנני זקוק כדי לעשות 'התבודדות'... נענה לו האיש, אם אינך משתעבד אלי לגמרי נמצא שגם בשאר כ"ג שעות אינך עבדי... ועל דרך זה ייאמר, כי זה האיש אשר שומע תמיד לקול יצרו חלילה נעשה בזה עבד ליצרו ומשועבד לו כליל, אמנם אם רק יתגבר עליו אפילו בדבר אחד, א"כ שוב אינו 'שייך' ועבד ליצרו הרע... והגם שברוב הפעמים הנו נופל ח"ו, מ"מ אינו נחשב כשלו.

וכזאת הורה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע לבחור ששקע בעמקי תהום רבה, אף אם יודע הינך שלבסוף נפול תיפול ביד היצר הרע - מלך זקן וכסיל, מכל מקום אל תתנהג עמו כמלך, אשר בפצותו את פיו מיד ממלאים משאלותיו, אלא, תדחהו בלך ושוב... וטעם הדבר, כי מלבד שעל כל רגע ורגע שהאדם דוחה מעמו את היצר (אף אם נפל לבסוף) הנו גורם נחת רוח מרובה להקב"ה לאין ערוך, הרי בנוסף יש בזה רווח עצום, כי במה שאינו ממליך את היצר הרע על עצמו בזה מוכיח שאינו משלו, אינו עבדו וממשרתו עושי רצונו...

יסוד זה למדנו גם ממה דמתאמרא בשם הרה"ק ה'קדושת יום טוב' זי"ע (י"א זה בשם החת"ס, עיי' ברך משה הושע נא נב) על הסמיכות בסדר ההושענות (בסדר המתחיל 'אום אני חומה') 'כבושה בגולה, לומדת יראתך', כי הלכה פסוקה היא הכובש דבר היתר בדבר איסור למשך כ"ד שעות נהפך ההיתר להיות כגוף האיסור, כי שיעור כבישה הוא מעת לעת, אך 'כבישה' לפחות מכ"ד שעות אינה ולא כלום, לזה אמר היאך נשמור עצמנו שלא ליהפך ל'גלות' בעצמותנו, ע"י לומדת יראתך בקביעות גמורה, הא למדת, שאם מתגבר על יצרו אפילו 'שעה' אחת ביום שוב אינו 'כבוש' ונתון תחת ידו, ובפרט אם אוחז ומחזיק בדבר קבוע ובקבלה טובה דבר יום ביומו.

רע מנעוריו, וככל שיגדל הקושי ויכבד הנסיון וככל זאת יתגבר על היצר הרע - כך תגדל החשיבות והשמחה והתענוג לפני מי שאמר ונעשה רצונו^י, וכך יגדל ויתעלה זה האיש המשבר על עצמו ואת טבעו הרע, וככה יגדל שברו עשרת מונים^י.

ובדרך זה ביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (פרי צדיק בסוף דבריו על שבועות) הא דאיתא בגמרא (תענית ב.) מעשה שבא רבי אלעזר בן ר' שמעון ממגדל גור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד

מין הבאר

פלאי פלאות אמר הגאון רבי חיים קרייזוירט זצ"ל, שהנה כתיב בפרשתו (ז כב) 'מכל אשר בחרבה מתו' חוץ מאותם שנכנסו לתיבה שמהם נתקיימו כל הבעלי חיים שבעולם, והקשו בגמ' (זבחים ק"ג:) היאך נותר לפליטה אותו בעל חי ששמו 'אורזילא' היינו ראם הים, והרי כבר ביום שנולד הרי גדלו כהר תבור, ואי אפשר לומר שהכניסו את ראשו, כי ראשו לבד גדלו כשיעור פרסה ומחצה, אלא ראש חוטמו הכניסו לתיבה, ופירש"י 'שיוכל להנשים' (-לנשים), ועי"ז נשאר ה'אורזילא' בארץ החיים, וממנו צאצאיו אחריו עד עצם היום הזה. מכאן למד לימוד נפלא לכל אדם באשר הוא, אף אם הרחיק לכת עד שכולו כבר שקוע בתוך ה'מבול', אם אך יכניס את חוטמו לתוך התיבה, יקשור עצמו במשהו לגבול הקדושה, בזה הוא פותח לעצמו 'תיבת נח', פתח הצלה לו ולדורותיו אחריו... והדברים אמורים שבעתיים בדורנו שנתרבו בו כל כך הנסיונות מבית ומחוץ, חדשים לבקרים הם מתגברים ומתחדשים, 'מבול' משתולל בראש כל חוצות רח"ל, עצתו, שלכל הפחות יכניס חוטמו וינשום ממקור הקדושה, יגדור עצמו לכל הפחות ב'משהו', ובכך יוכל להישאר לפליטה ולהחיות עם רב. ויש להוסיף על דבריו, כי הנה באותו דור כל העולם כולו חטאו והשחיתו דרכם עד ש'קץ כל בשר בא לפני', ורצה הקב"ה לאבד את כל העולם כי 'נחמתי כי עשיתים', אלא שהיה איש צדיק אחד, וממנו נתייסד ונתחדש העולם. על דרך זה ממש, האדם הוא כ'עולם קטן' (תיקו"ז קל:), ואף אם בכל העולם הקטן שבו השחית דרכו, אם אך ישאר אצלו נקודה קטנה שבזה הוא 'איש צדיק', הרי מאותו 'משהו' ניתן לחדש את כל כולו, ו'צדיק' יסוד עולם...

ומעתה יתבאר היטב, כי בפרשת בראשית נאמר רק רע כל היום, והיינו שמהלך תמיד אחר יצרו הרע, ועל כך נאמר 'ניחמתים כי עשיתים', אכן כאן כתיב כי יצר לב האדם רע מנעוריו, אלא שאינו 'רק רע', אלא שיש דברים בהם מתגבר על היצר הרע, וממילא כבר אינו עבד של אותו מלך זקן וכסיל.

יד. וכמאמרו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע על הפסוק בפרשתו (ח יא) 'והנה עלה זית טרף בפיה', ובגמרא (עירובין יח:) 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין בידי בשר ודם'. והכוונה היא שאפילו עלה קטן - מעט עבודה, אלא שהוא מרורין - שבא לאדם בקושי ובמרירות לעשות רצון קונו, דבר זה חשוב ומקובל לפניו ית' - מסורין בידך, יותר מעבודות גדולות אשר הם בלא יגיעה אלא מתוקין כדבש.

טו. מעשה שהיה בימי קדם כששלטו העוני והמחסור בכל פינה בעיה"ק ירושלים, והנה מדרכם של בית תלמודם של תשב"ר שהיו מעניקים לתלמידיהם פיסת 'מזונות' אחת לשלושים יום בכל ראש חודש, פעם היה תלמיד נבון שלגודל אהבתו אל אביו החליט לעצור בעצמו בכל כוחו מאכילת העוגה ולהגיש כ'מתנה' לפני אביו, מיד כשקיבלה מידי המלמד עטפה בנייר, ושמר עליה מכל משמר לבל יתנסה ב'נסיון' לאוכלה, ב'הפסקה' הראשונה פתח העטיפה, הביט בעוגה וירא כי טוב, ולא יכול להתאפק, על כן נגס בה בצידה כשיעור 'כל שהוא', ומיד סגר הנייר, ב'הפסקה' הבאה שוב פתח ונגס בצידה השני... סוף דבר, בבואו לביתו הגיש את העוגה לאביו בקריאה של חיבה ראה נא אבי מה הבאתי לך מבית תלמודי... נתמלא לבו של האב צהלה ורינה, אבל כשפתח את הנייר ומצא שהעוגה נגוסה (געביס'ן) מכל צדדיה, אז זלגו עיניו מהתרגשות שני דמעות גדולות, בראותו עד כמה חשק בה הבן, וכבר 'נכשל' באכילה זעיר פה זעיר שם, ומכל מקום עצר בעצמו במסירות נפש להציל ככל האפשר להגיש לפני אביו מזה נתרש האב פי כמה וכמה... אף לדידן ייאמר, אף אם היצר הרע נגס בך בכל פינה ופינה, הרי אדרבה, אם תעצור ברוחך ותשלוט ביצרך ותעניק לאביך שבשמים את הנותר מהנגיסה והנשיכה, הרי בזה תערב מנחתך לפני הקב"ה פי כמה וכמה.

המכוער בחסרונות בתכלית מעשיו רצוים לפני ה' יתברך אם מתגבר על יצרו אפילו מעט בדברים המגונים שלו, וזו הייתה תשובתו 'לך לאומן שעשאני' - בתאוות שפלות, כי התגברות שלי נגד הטבע רצויה לפני ה' יתברך יותר מהאדם שנברא במעלות ומדרגות גבוהים".

בא וראה עד כמה אהוב וחביב לפני המקום ב"ה המתגבר על יצרו, שהנה נאמר בפרשתן (ח כא) 'וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו', וכתב 'בעל הטורים', וירח - ב' במסורה, הכא, ואידך 'וירח את ריח בגדיו' (להלן כו כז), ומבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע עפ"י מה שאמר כבוד אדוני אבי מורי ורבי, וירח ה' את ריח הניחוח, מהיכן בא

תורה הרבה, נודמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר, אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו, אמר לו ריקה כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערין כמותך, אמר לו איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית, כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו ואמר לו, נענית לך מחול לי, אמר לו איני מחול לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית. ולכאורה הדבר תמוה הרבה, וכי ב'גוף' מכוער עסק רבי אלעזר ברבי שמעון - וכי אלו היו דאגותיו הנתונים בראש מעייניו, אלא וודאי 'מכוער' היינו בנשיות הגוף תאוות שפלות בתכלית השפלות, ומידות מגונות ל"ע. ולכן כתיב שם בתוס' (ד"ה נודמן) שזה ה'מכוער' היה באמת אליהו הנביא ז"ל, שלא בא אלא להוכיחו שגם האדם

טז. וכך איתא בגמ' (שבת לב.) 'ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים, ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, שנאמר (איוב לג כג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כופר'. ולכאורה מלאך זה בטל הוא באלף, ואיזה כח יש בו להציל את האדם אחר שתשע מאות תשעים ותשעה מלאכים מלמדים עליו חובה ואומרים שראוי הוא ל... אלא ביאורו, כי כשאדם נמצא במצב כזה שכמעט כולו חייב, ובכל זאת הוא מתגבר על עצמו בכל כוחו, התגברות זאת אכן חשיבות יתירה יש לה, שהרי היא קשה עליו הרבה מאד, וכגון אדם שתמיד כועס, עד שנראה כי בעניין זה מופרך הוא לגמרי וכבר א"א לו לשלוט על עצמו שלא לכעוס, ומ"מ מתגבר גם במצב כזה, זכות זו של אחד מני אלף יש בה להגן עליו הרבה יותר, נמצא שאין כאן איזה 'מליצה ישרה', אלא אדרבה, התגברות כזו אכן בכוחה להפיל חומות ולשבר קטרוגים מכח עצמה.

דברים מלהיבים מצינו בדברי ה'אור החיים' הק' זי"ע (פרשת בראשית ג ד), וזל"ק, ואם תאמר למה יברא ה' בריה רעה כזו (דהיינו היצה"ר) לתקלה, דע כי בריה זו כל מה שהפליא ה' בגודל בחינתה כן גודל בחינת השגת הנפש בעולם העליון, כי לפי התעצמות הצריך לאדם לנצחון כן יטול שכרו, כמאמרם ז"ל (אבות ה כג) 'לפום צערא אגרא', ואם היה מגביל שיעור כח המסית בשיעור מועט אין מקום לרוצה להשיג השגה גדולה להשיגה, כי אין השגה זולת אמצעות נצחון המסית וכו'. ומעתה הפליא ה' להתחסד עם אוהביו להכין להם דבר שבאמצעותו ישיגו עלות במעלות חיים הנצחיים, אשרי העם שככה לו. עכ"ל.

יז. וכך פירש הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה לסוכות) מה שאמרו חז"ל (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים', ולכאורה הדבר תמוה כפי פשוטו, וכי יתכן לומר שמי שכל מעלתו הוא שהינו 'בעל מלאכה' יהא עדיף מצדיק הדור שאינו עוסק במלאכה אלא מתפרנס משל אחרים... אלא ביאורו, 'ירא שמים' הכוונה למי שבטבעו הוא צדיק ונוטה לטוב, ואין היצר הרע מתגבר עליו אלא מניחו לעשות רצון קונו באהבה וביראה, לעומת זאת 'הנהנה מיגיעו' היינו שבטבעו נוטה לרע, ויש בו תאוה ותשוקה לרע אך 'נהנה מיגיעו' שמתייגע להתגבר עליו ולנצחו, בוודאי עדיף מירא שמים שהגיע לכל מעלותיו בלא יגיעה ומלחמה, כי העיקר היא המלחמה ושכירת היצר...

הגאון רבי חיים קרייזווירט יצא פעם מעירו לשבות בעיר אחרת, בדרך נסיעתם מצאו שיש טרעפיק (פקק) גדול ונורא, וחששו שלא יספיקו להגיע ליעדם בזמן, אמר הנהג לגר"ח, אולי הרב יפעל מופת כמו שפעל הרה"ק מסאטמאר זי"ע כשפעם אחת מיהר להשתתף בברית והיה טרעפיק נורא בדרך, על כן הורה לנהג שישע בצד השני (הנגדי, שבו נוסעים לכיוון שונה), אמר לו הגר"ח, נו, הרי הרבי מסאטמאר הולך כל ימיו ושנותיו כנגד השטארים (כנגד הזרם)... ולרמז לנו, כי המתנהג כנגד הטבע המשוך אותו לצד אחד והוא מתנהג לצד השני, הוא אכן יכול ליסע בצד השני מבלי שיסתכן, כלומר שהצלחתו תהיה למעלה למעלה כנגד כל טבע.

ריח הניחוח לה' - מהאדם הקרוץ מחומר, והטעם כי בקרבו שוכן יצר הרע המסיתו להדיחו מעבודתו יתברך, והוא מתגבר עליו לעבוד את ה', מהתגברות זו עולה ריח ניחוח אשה לה' יי. והוא שאמר הקרא 'וירח את ריח הניחוח ויאמר ה' לא אוסיף עוד כי יצר לב האדם רע מנעוריו', כלומר, מאחר שהוא מעלה לפני נחת רוח, ע"י שיצרו רע מנעוריו ונלחם בו להתגבר עליו, לכן 'לא אוסיף לקלל את האדמה' יי.

מוסיף ה' קדושת לוי' להביא את דברי 'הצדיק ר' בער ז"ל' (המגיד הגדול ממעוריש ז"ע) שלא זו בלבד שעבודת בני ישראל מעלה 'ריח ניחוח' לפני ה', אלא

יח. הקשה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ב ד"ה אלה), הרי הכל גלוי וידוע לפניו ית"ש, וידע כי יחרב העולם במבול, אם כן היה לו לברוא את העולם רק מנח והלאה. אלא ביאורו, שהבורא רצה להודיענו שגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה (בריאת) שמים וארץ (כתובות ה.), וראה נא שכשהוא יתברך ברא את העולם לא היה לזה קיום כביכול, ואילו כשנח מסר את נפשו לעבוד את ה' האלוקים נשאר יחידי וממנו יצאו כל באי עולם עד עצם היום הזה, ללמדך שכל העולם תלוי בעבודת האדם.

וכך אומרים בשם הגה"ק החפץ חיים זי"ע שה'נסיון' דומה ל'מכרה זהב', היא חלקת קרקע המעורבים באדמתה גרגרי זהב, ועל הכורה להתעסק בבז, בחול ובעפר, לחפור ולחצוב בסלעים ולברר מתוכם את גרגרי הזהב, והגם שראשו על כרעיו על קרבו מתלכלכים בבז ושאר לכלוך, פניו משחירים כשולי קדירה, הרי הוא מלא 'ששון ושמחה' כמוצא שלל רב, ואם מישהו ילעג עליו על מראהו לא ישית ליבו אליו כלל, בידעו שבכל רגע ורגע מתגדלת עשירותו לאין ערוך. כיו"ב, תאמר לאלו העומדים בנסיונות קשים, עד שנראים כ'שחורים', אל ירך לבבכם, דעו נא, בכל רגע ורגע שהאדם עומד בנסיון לבלתי לכת אחרי יצרו הרע הרי הוא עושה נחת רוח שאין למעלה הימנה, ועולה ומתעלה לאין גבול.

מעשה באחד שנכנס ובא אצל רבו ותינה בפניו את רוב מכאוביו ויסוריו הרבים אשר עוברים עליו בגוף ובנפש, הראה לו הרבי דמות דיוקן של צדיק קדוש מדורות הקודמים, ושאלו מה הנך רואה, ענה לו, הנה רואה אני דמות צדיק פלוני, הוסיף הרבי לאמר לו, אבקשך שתתבונן יותר לעומק, הביט שוב ואמר לו, רואה אני רבבות אלפי נקודות שחורות (כי מדרך הציירים לצייר הרבה נקודות שחורות, ובציור הנקודות נעשית תמונת הוד), הסביר לו רבו במתק שפתיים, כל זה משל הוא לימי חיי האדם בהאי עלמא - כל ימי חיי האדם נבנים מהרבה נקודות שחורות והיינו ייסורים ומכאובים, יש העושה מהם חיים שחורים ומרים, אך המשכיל יקח את הנקודות השחורות ומאיר אותם באור האמונה ועבודת ה' ובונה מהם תמונת הוד והדר.

וכבר אמרו שכל יפיו של 'כתר המלכות' בא לו מהחללים הריקים - מקום שלא ניצוק בו לא זהב ואף לא כסף אלא אוויר ריק מכל... ומשם נתפשט היופי לכל הכתר כולו, וכלומר ממקום הקושי והייסורים שם הוא יופי ותכלית האמונה (והעבודה).

יט. יש שהמשילו את העניין למלך רם ונישא שהיו לו שרים רבים יודעי נגן שהיו מנעימים לו תדיר בשירה ובזמרה, ולצידם הייתה לו ציפור שגם הייתה מזמרת לפניו, והנה כל הנאת המלך משירת השרים לא הייתה מגעת לרוב הנאה וקורת רוח שגרמה לו הציפור, שאלוהו השרים הרי שירתנו עריבה עשרת מונים משירת הציפור מדוע מתפעל המלך כל כך מהציפור, ענה להם המלך, בזה שאדם משורר אין כל חידוש בדבר, ולכן אין שירתו מביאה להנאה ותענוג שיש בשמיעת שירת הציפור שאין דרכו בכך.

וכעין זה איתא מהרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בספה"ק 'תורה אור' (פר' וישלח ד"ה והנה הקרבנות - במשל לציפור ה'מדברת'), ולדידן ייאמר, שירת ועבודת קרוצי חומר עריבה כביכול לפני הבורא יתברך עשרת מונים משירת המלאכים ועבודתם, כי הם 'אין בהם לא יצר ולא קנאה ולא שנאה' (עיין שבת פט.). ואין כל חידוש שעומדים ומזמרים לפניו יתברך, אבל אנן ששוכן בקרבנו 'יצר הרע המתגבר עלינו בכל יום' (סוכה נב.): למנוע מאיתנו כל זיקה של עבודת ה' ואנו מתחזקים שלא לשמוע לו אלא לעבוד את הבורא, עבודה כזו מעלה קורת רוח מרובה לאבינו שבשמים, ומסיים שם ה'תורה אור', כי עיינו רואות שבאם יתענה האדם כמה ימים ייחלשו כל כוחותיו ולא יוכל לומר אפילו פרק אחד שבתהילים וכדו', וכן שאר מניעות שיש לאדם מקור וחום וכיו"ב, והנה, אם אך יכניס אל פיו איזה דבר מאכל, מיד יחלו כוחותיו לשוב אליו, וכבר יוכל לרנן לבוראו, נמצא שאותם דברים הגשמיים הם הנותנים את הכח לעבודת ה', היש לך חייך גדול מזה קמי הבורא, שדבר גשמי מתרומם בכדי לזמר לו ולעבדו.

קץ כל בשר - מותר האדם מן הבהמה

בפרשתן (ט א-ג), 'ויברך אלוקים את נח ואת בניו ויאמר להם וגו', כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל', וברש"י, 'שלא הרשיתי לאדם הראשון לאכול בשר אלא ירק עשב, ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון - נתתי לכם את כל', ור"ל, כי לאדם הראשון וצאצאיו אחריו היה מותר לאכול רק ירק עשב, ואילו אכילת בשר בהמה וחיה נאסר להם, ורק לאחר המבול אמר הקב"ה לנח ובניו, מעתה 'נתתי לכם את כל' - מותרים אתם לאכול גם בשר בעלי חיים. ושעמא דמילתא כתב בספר ה'עיקרים' (מאמר ג פט"ו, עיי"ש אריכות נפלאה), שבתחילה - קודם דור המבול, טעו הבריות וסברו שטעם איסור האכילה הוא מפני שבני אדם ובהמות שווים במעלתם, וממילא אין ראוי שיאכל אדם את הבהמה שהלא אין לו יתרון ממנה, ועל כן גם השחיתו דרכם והתנהגו כמנהג בהמות, 'וכאשר נמחו כולם ונשאר אך נח ואשר אתו בתיבה רצה השי"ת לשרש זה הדעת ולעקור אותו מן העולם', על כן התיר להם אכילת כל בהמות וחיות, למען ידעו כי יש לאדם יתרון ומעלה מן הבהמה, ומשום כך נאמר תיכף (פסוק ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם', להודיע מעלת ה'אדם' אשר הינו ב'צלם אלוקים', ויש בו שכל ודעת להכיר את בוראו ולעבדו, וחלילה לו מלעשות כמעשה בהמה^כ. והדברים

כביכול הקב"ה עושה לעצמו בגד מעבודתם, ומתלבש בו, ובוזא מבאר את הפסוק (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בך אתפאר', ש'אתפאר' הוא מלשון 'התלבשות' כדכתיב (ג ז) 'ויתפרו עלי תאנה'. ולא עוד, אלא שאין הקב"ה מלביש עצמו אלא מעבודת עם בני ישראל ולא מעבודת המלאכים, והטעם שהם מעלים כל כך תענוג מעבודתם, כי בקרבם שוכן היצר המדיחם מעבודת ה', והם כובשים אותו, מה שאין כן גבי המלאכים - כדאיתא בגמרא (שבת פט). בתשובת משה רבינו למלאכים 'כלום יצר הרע יש ביניכם', על כן אין בעבודתם רבותא (חידוש) כל כך.

וזוה הכוונה ב'מסורה' שכתב 'בעל הטורים', וירח ה' ריח הניחוח - וירח את ריח 'בגדיו', שהריח ניחוח שבא לו מהאדם הוא כביכול 'בגדיו' שמתלבש בו^כ.

וביוצא בדבר כתב הרה"ק ה'אורח לחיים' מזלמטשוב זי"ע (ויצא ד"ה א"י ויחלום) דהנה כתיב (ישעיה מט ז) 'ישראל אשר בך אתפאר', ושמעתי בשם הרה"ק מוהר"ר דוב בער זללה"ה (- המגיד הגדול ממעוריש) ד'תפארת' נקרא 'גופא' (הקדמה לתיקון) שהשי"ת אינו מתפאר במלאכים ובשרפים שעובדים אותו, שהם מוכרחין בעבודה ואין להם יצה"ר ובחירה, אבל השי"ת מתפאר באדם שהוא מלוכש בגוף ויש לו בחירה לנשות איזה דרך שירצה, וכשעובד השי"ת הוא גורם התפארות, וזהו ישראל אשר בך אתפאר, ועל כן נקרא תפארת גופא - מפני שהגוף שהאדם מלוכש גורם התפארות. עכ"ל^{כא}.

כ. מספרים על אברך שהתאונן בפני הרה"ק הרמ"מ מוויטעפסק זי"ע על יצרו הרע הנלחם בו ללא הרף, ועד שהוא מנצחו ומתגבר על הניסיון, מיד משית עליו היצר ניסיון חדש, ונענה האברך, רבי, כלו כל הקיצין וכבר אין בכוחי להלחם עמו, ענהו הרה"ק איתא שמעמידת בני ישראל בנסיונות נעשה בגד להקב"ה, ומדרך העולם לשנות מפעם לפעם את בגדיהם, כי אחר זמן מה מתרגלים למראה הבגד וכבר אין נהנים ממראהו, כמו כן הבורא יתברך מחליף כביכול את בגדיו על ידי הניסיונות החדשים המשחרים לפתחו של האדם - יומם ולילה לא ישבותו, כי בהתגברות האדם נעשה לו בגד 'חדש' כביכול.

כא. וכך מבאר ה'שבט מוסר' (פרק נא אות ז) טעם אריכות הגלות וז"ל, ויש לי טעם לאריכות הגלות, שאדרבה לטוב לנו, ולרחמים גדולים ומעלות אין מספר לעתיד, כי הנה ראה הקב"ה שישראל מקיימים התורה והמצוות בגלותם בטורח גדול ובהוצאות גדולות לכל מצוה ומצוה, ועם כל זאת אין ישראל בועטים, ומוסרים נפשם בכדי שלא לעבור... וכ"ז מורה על הדבקות הגדול והחזק עם הקב"ה, משא"כ בהיות ישראל על אדמתם. ומה גם שלא נכנסו אל ניסיון כמונו היום בתוך הניסיון סבלנו הכל כמדובר, וערבה לה' והאריך גלותנו, כי שמחה רבה לפני כסא כבודו על קיום מצותיו ותורותיו מתוך צער ודוחק משמחה ומטוב לבב כדפרישית. וגזרה חכמתו הרמה להאריך הגלות לראות בשחקנו עמו ובתורתו, כי שמחה רבה לפניו להראות אהבתנו עמו לכל צבא המרום במרום. ובשכר אריכות הצער להרבות בטובות סגוליות לא נראו כמותו, ואין צר וקטרוג יכול לקטרג כיון שראו אהבתנו עמו ונכון.

כב. מתאמרא משמיה דהרה"ק בעל ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע שבימים עברו היו בני האדם רוכבים על גבי חמורים ופרידות, כי היו אז יותר במעלה מהם (שהאדם הוא 'מדבר' וחמור הוא 'חי'), אך בזמננו אנו החלו בני האדם

הוא רחום אף אתה רחום. וז"ל תחת"ס, משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, דרכו מוסב על אלוקים - שהשחיתו דרכי אלוקים, שהוא רחום וחונן, מה שראוי לאחוז בדרכיו ולהיות בין אדם לחברו חונן, ואילו עשו כן ה' הקב"ה מרחם וחונן אותם אעפ"י שעברו עבירות בינם לקונם, אבל עכשיו שלא עשו כן נחתם גז"ד שלהם.

בדרך זה ביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה זי"ע מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קח:) לא נחתם דינם אלא על הגזל, כי אילו היו מרחמים איש על רעהו, הרי היה מתעורר כנגדם שגם מן השמים ירחמו עליהם מידה כנגד מידה, אך מאחר שמלאה הארץ חמס ולא

נוראים למתבונן בהם, כי זה האיש אשר אינו מבין מעלת ה'אדם' שבו, והולך אחר ה'נפש הבהמית' שבו יכול להגיע עד לשפלותם של 'דור המבול', ועד כמה צריכים אנו לזכור בכל עת שאנו 'בני אדם' ולא 'בהמות' כד...

עולם חסד יבנה - קיום העולם רק בזכות מידת החסד בפרשתנו (ו ט), 'אלה תולדות נח', ובמדרש (ב"ר ל ה, נחא לעליונים נחא לתחתונים) נח לשמים ונח לבריות, ומבאר הרה"ק ה'תחתם סופר' זי"ע (ד"ה נח איש) כי להיפך ממנו היו בני דורו, שהיו מושחתים בינם לבין הבריות מלבד מה שהשחיתו דרכם בינם לבין קונם, והוא אומרו (ו יב) 'וירא א' כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', שלא הלכו בדרכי השי"ת מה

ליסע על גבי 'עגלות' העשויות והבנויות מ'דומם', כי ירדנו במעלה וכבר איננו גבוהים במעלה יותר אלא מהדומם אך לא מהחי...

אלא זכור יזכור מה שאמרו ש'מותר האדם מן הבהמה אין', ר"ל שכל יתרון האדם על הבהמה שבידו לומר 'אין' ליצר ולשלל 'רעיונותיו' אשר הוא מביא חדשים לבקרים, ולא להיות כבהמה אשר איננה יכולה לעמוד כנגד פתויי תאוותיה.

כג. דבר נפלא שמענו בשם חכם וצדיק אחד לבאר 'בדרך צחות' ורמיזה, דאיתא בפרשתנו שהוצרך נח לבנות שלוש קומות בתיבה, וכדכתיב (ו טז) 'תחתיים שניים ושלישים תעשה', ופירשו חז"ל (סנהדרין קח:) תנא, תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם' (והובא ברש"י), ולכאורה צ"ב, לשם מה הוצרכו לבנות קומת מדור לבני האדם, והרי איתא בחז"ל (תנחומא ט) 'כל אותן שנים עשר חודש לא טעם טעם שינה לא נח ולא בניו, שהיו זקוקין לזון את הבהמה ואת החיה ואת העופות', ואם ממילא שהו בכל המעת לעת סביב בהמות והחיות במדור המיועד להם, מה צורך היה להם במקום מגורים שלא 'זכו' כלל לראותו... אלא שרצה הקב"ה שיזכרו בני האדם היטב שאין זה 'מקומם'... שלא יטעו לחשוב שאכן הם כבהמות... אלא יזכרו כי בני אדם המה, ואף אם נצרכים לשהות בחברת בהמות וחיות, מ"מ 'מקומם' בין בני אדם... ואל יהיו כסוס כפרד...

כד. עדיין 'מרחשין' שפתותינו מכל התקופה הקדושה אשר עברה עלינו לטובה, ורבים אומרים מי יראנו טוב, הן עברו עלינו ימים נעלים קדושים ומרוממים כל כך, ואיככה נוכל להמשיך את ה'הייליגע טעג' (-הימים הקדושים) לימים הבאים עלינו לטובה.

אלא, שזה עתה 'הרעשנו עולמות' בתקיעת שופר הבוקע רקיעים ומהפך את כל העולמות, וכדאיתא במדרש (ויק"ר כט ג) 'בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים', ואין לנו שמץ השגה בתוקף פעולת השופר, אבל זאת ידענו, כיצד גדולי הדורות נטלו בסילודין ובדמעות שליש את השופר לידיהם לאחר הכנה גדולה ונוראה, וכווננו את כל הכוונות הקדושות והעצומות. ולכאורה יש להתבונן, והרי שופר זה אינו אלא קרן של 'איל' - 'בהמה גסה', ובעוד הבהמה בחיותה היא בתכלות השפלות, עד שאסור לומר דבר שבקדושה במקום גידולה, אמש היה זה 'מועד' הנוגח בקרניו ומזיק לכל סביבותיו והיום הוא קדוש ונורא... והרואה יתמה כיצד הפך ה'קרן' ל'שופר'... היאך עלה ונתעלה להיות 'חפצא דקדושה', מה גרם לו להתעלות משפל המדרגה עד רום המעלה. אלא ביאורו, שינוי אחד היה בו מאתמול, אך אתמול היה השופר 'עצם מעצמי' של הבהמה, ועתה ניתק את עצמו ממנה, ושוב אינו בגדר קרן בהמה גסה אלא בגדר שופר קדוש ומקודש.

וללמדנו, הנה כל אחד יש בו 'נפש בהמית' המושכת אותו לתאוות רעות ושפלות, אין לו אלא להתנתק מהחלק הבהמי שבו, ומעתה יתקדש כולו כדוגמת השופר... ובזה ימשיך על עצמו את קדושת הימים הנוראים לכל השנה למען ייטב לו כל הימים.

ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה^{יח}.

וגם זוכים בעלי החדס לבניין עולמם הפרטי בבנים מהוגנים. וכמו שכתב ה'ספורנו' על הפסוק בפרשת (ו י) 'ויולד נח שלשה בנים', מאז שהתחיל להוכיח בני דורו זכה לבנים. כי לא מצינו בתורה מי ש'המתין' לבנים כדוגמת נח שהיה כבר בן חמש מאות שנים ועדיין לא זכה לפרי בטן, ורק בזכות שהחל לעסוק ב'זיוכי הרבים' זכה ל'ויולד נח שלשה בנים'.

בעניין זה ידועים דברי הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הובא בכמ"ק שתלמידו הגאון מברדיוב בעל הדברי אברהם אמר זאת לפניו וקילסו מאד), שהיה מבאר בכתוב (תהלים לו כו) 'כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה' - כי על ידי שהוא

נהגו במידת הרחמים איש על רעהו, על כן לא ריחמו עליהם מן השמים^{יח}.

ואדרבה, בזכות החדס 'יבנה' העולם כולו^{יח}, וכדאיתא בזוה"ק (פר' מטות) לדייק לשון הכתוב (תהלים פמ ג) 'עולם חסד יבנה' (שלא נאמר נבנה בלשון עבר אלא 'יבנה' בלשון עתיד) כי לא זו בלבד שעצם בריאת העולם היתה רק על ידי מידת החדס, אלא גם עצם קיום העולם והמשכו תלוי אם הבריות עושים חסד זה עם זה. וכן יבנה גם 'העולם' הפרטי של הגומל חסדים^{יח}. וכדאיתא במדרש (שוח"ט לו) ששאל אברהם אבינו את שם בן נח 'ביצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף, ולא היינו יושנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם,

כה. דיוק נפלא אמרו ביסוד הדברים בלשון המשנה (אבות ה ב) 'עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול', ולכאורה צ"ב, מה בין דורות הראשונים לדורו של נח, מדוע אז היה השי"ת 'ארך אפיים' ואילו בדורות של נח כבר לא היה מחילה, אלא, שכל אותם עשרה דורות חטאו בע"ז - בבין אדם למקום, על כן האריך ה' אפו ולא הענישם, משא"כ בימי נח שחטאו גם בבין אדם לחברו לכן הביא עליהם את מי המבול, וזהו מה שאמרו חז"ל להודיע כמה ארך אפיים לפניו - כמה הקב"ה מאריך אפו כשחוטאים רק 'לפניו', והראייה לדבר, שתיכף כשקמו אנשי רשע של דור המבול מיד הביא עליהם את מי המבול... יש שהוסיפו רמז לכך, שבכל פרשת דור הפלגה נזכר שם 'הוי"ה' המורה על מידת הרחמים אף שכפרו בעיקר, ואילו בעניין המבול נזכר שם 'אלוקים' שהוא מידת הדין, כי דור המבול חטאו בהשחתת המידות ומלאה הארץ חמס מפניהם, וזו קשה בפני המקום יותר מחטא הכפירה בו ית'.

כו. איתא במדרש (בר"ר לג ב) מעשה שהיה בימי רבי תנחומא כשהייתה עצירת גשמים ובאו ואמרו לו יגזור נא רבינו תענית, וכן עשה, בהגיע יום השלישי לתעניתם (התענו כדת של תורה שני וחמישי ושני, ומעשה זה היה ב'שני' השני שהוא פעם שלישית לתעניתם) ועדיין לא ירדו גשמים, עלה רבי תנחומא ודרש לבני ישראל, בְּנֵי, התמלאו רחמים אלו על אלו והקב"ה מתמלא רחמים עליכם, ומובא שם מעשה באריכות על איש שנתן מעות לצדקה למי שעפ"י סדר העולם לא היה מעניק לו אפילו פרוטה אחת, אז הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר, רבון כל העולמים, מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה ח) 'חונן ורחום', ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב עאכ"כ שתתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרווה העולם.

כז. כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (שור"ת חו"מ סי' כ) לבני קהילה אחת שעוררו מחלוקת על המרא דאתרא, וזה לשון קדשו 'כשם שקשה עונשם של מידות (משקלות עיי"ש) יותר מעונשם של עריות (ב"ב פה:), כך גדול שכרם של מידות טובות יותר משכרן של אריות בתורה' (ע' וא' מתחלפות עריות-אריות).

כח. הנה כתב ה'בעל הטורים' על הפסוק (ח ב) 'ויכלא הגשם מן השמים', שמצינו ב'מסורה' ב' פעמים שנזכר תיבת 'ויכלא', א. 'ויכלא הגשם'. ב. 'ויכלא העם מהביא' (שמות לו ו), ומבאר הרה"ק ה'ערוגת הבושם' זי"ע, שהנה 'הגשם' היינו גשמי ברכה (כדאיתא ברש"י ז יב), ולפי"ז יש לבאר הרמז בשייכות מקראי קודש הללו, כי מה טעם ויכלא הגשם דהיינו גשמי ברכה משום שויכלא העם מלהביא תרומה וצדקה לה'. ומעתה, מידה טובה מרובה, אם ירבו בנתינת צדקה אזי יתרבה כהנה וכהנה השפעות הטובות של 'גשמי ברכה' בכל העניינים, וכמו שנאמר (דברים טו י) 'נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך'.

כל היום חונן ומלווה וגומל חסד עם הבריות^ט, בשכר זאת יקויים בו 'זורעו לברכה', שיזכה לבנים טובים וכשרים^ל. גם יזכה לשאר מילי דמיטב ולרוב ברכה, וחיי יאריכו ויתברכו לאין ערוך, כי על ידי שהאדם גומל חסד הרי הוא גורם לקיום העולם כולו, וכדוגמת נח שבזכות שהתחסד עם כל החיות והבהמות זכה ש'עולם חסד יבנה' ובנה את כל העולם כולו^{לא}.

לעסוק בדברי תורה - התחזקות בעסק התורה
בפרשתן (י י), 'ותהי ראשית ממלכתו בבל', הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה נוהג לבאר משם הרה"ק ה'אור לשמים' מאפטא זי"ע (פ' נצבים), שראשית קבלת עול מלכות שמים היא לעסוק בתלמוד בבלי^{לב}, ומשם תבוא לו ארך - אריכות ימים, וגם הוא לשון רפואה.

כט. יש שרמזו שלכן אין מתחילים בבקשת הגשמים - ותן טל ומטר לברכה עד ז' חשוון 'כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת' (שבזמן הבית הוצרכו עולי הרגלים לחזור לביתם אחר החג, והרי קושי הדרך מתגבר מאד בעת הגשמים ע"כ היו ממתינים בבקשת הגשמים עד שיגיע האחרון שבישראל לביתו שבנהר פרת), וקצת צ"ב וכי עדיין שייכת סיבה זאת לגבי דידן, והרי לדאבון לב חרב הבית ובטלה העליה לרגל... אלא, כי אכן, זאת רצו חז"ל שלדורות עולם יזכרו שמעולם הנהיגו להמתין עבור האחרון שבישראל ולאחר הבקשה על הגשמים, והיו מעייניהם נתונים לחשב חשבוננו של פלוני - למען ייטב לו בדרכו...

ל. ובאמת כן איתא להדיא בגמרא (ב"ב ט:) רבי יהושע בן לוי אמר, כל הרגיל לעשות צדקה - זוכה הויין לו בנים בעלי חכמה, בעלי עושר, בעלי אגדה, בעלי חכמה. ובכלל זה מי שלא זכה עדיין לבנים ודאי יזכה לבנים, ואף גם זאת שיהיו בניו בעלי חכמה וכו'.

הרה"ק רבי ברוך מזיכלין זי"ע הזכיר את חתנו שהמתין לישועה לזרע של קיימא לפני הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע ובפרשת נח הוה מעשה, אמר לו הרבי רבי העניך, הנה מתחילה כתוב 'אלה תולדות נח' ואיתא ברש"י הק' 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', ובהמשך הכתוב - 'ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת', ולכאורה צריך ביאור מדוע פירש מתחילה 'תולדות נח' על המצוות ומעשים הטובים כשלפי פשוטו של מקרא קאי על לידת שלשת בניו הכתוב מיד בסמוך, אלא, בשמים ממעל יש 'שערי תולדה' אשר משם נשפע לבני האדם 'זרע של קיימא' והם עומדים בסמוך לשער גמילות חסדים. ופעמים ששערי תולדה סגורים וקשה ביותר לפתחן, אז העצה היעוצה להיכנס אל השער הסמוך ב'שער גמילות חסדים', ומשם אפשר בנקל לבקוע גם את 'שער התולדה' ולזכות לזרע קודש, וזה נמי היה אצל 'נח איש צדיק' שהמתין חמש מאות שנה לזרע של קיימא, ועל כן עסק במצוות וגמילות חסדים, ומשם נפתח לו גם שער התולדה, ולזה כיוון רש"י 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים' שע"ז זכה ל'ויולד נח שלשה בנים' כפשוטו ממש.

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (שער התפילה ד"ה זורע) לפרש בנוסח התפילה (בסיום ברכת יוצר אור) 'זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות', שהנה אמרו חז"ל (שבת קנא:) 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', ומאחר שהקב"ה רוצה לרחם על האדם על כן 'זורע' בקרבו רצון וחשק להיטיב לבריות ולעשות עמהם צדקה, כדי שע"ז יוכל הקב"ה להצמיח ישועות על עושה הצדקה ולברוא להם רפואה, וכמו שנאמר (הושע י יב) 'זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד', ר"ל שעל ידי 'זריעת הצדקה' יוכל 'לקצור' ולהשתכר בישועות הרבה.

לא. ומעניין לעניין באותו עניין, בפרשתן (ט ו) 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', כתב הרה"ק מקאמרנא זי"ע בחומש 'היכל הברכה' (ט ה) מכאן אזהרה רבה למקפח את פרנסתו של חברו ויורד לאמנות חברו הרי הוא כשופך דמים ממש. גם הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע היה אומר שהמקפח פרנסת חברו הריהו ב'סכנה' עצומה, ומעשה היה בדידיה שאחד מחסידיו ירד לחיי הרב בקהילתו, קרא לו רבי יחיאל ואמר לו, דע לך, מקובלני מרבתי שכל היורד לאומנותו של חברו הרי הוא מקפח את חיי עצמו, וקרא עמו את הפסוק 'שופך דם באדם דמו ישפך' מילה במילה כמקריא את הסוטה, והזהירו מאד לבל ישוב לדרכיו הנלוזות, ואכן קיבל החסיד על עצמו תיכף להפסיק את כל פעולותיו נגד הרב בעירו, אך משחזר לעירו היטוהו חבריו הרעים אחריהם וחזר לסורו לירד לחיי של הרב, ותיכף לאחר מכן החל לירוק דם עד שיצאה נפשו. ומידה טובה מרובה למי שמסייע לחברו בפרנסתו עד כמה זוכה הוא לברכות עד אין קץ.

לב. וכך אמר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע משמיה דהרה"ק ה'ינוקא' קדישא מסטאלין זי"ע, שהתורה הקדושה משולה ללחם (בר"ר ע ה, ועוד במדרש ובזוה"ק במקומות רבים), ואילו לימוד מוסר וחסידות הרי הם כחמאה

באר הפרשה - פרשת נח

על זה הדרך מבואר מה שכינו את 'נח איש צדיק', שהיה איש אדמה כי כך היה דרכו של נח, בכל עת שבא לידו נסיון בתורה ועבודת ה', היה מתבונן על פעלו בעבודת האדמה, ואומר, אם הייתי נצרך כעת לפנות לעבודת אדמה הרי היה לי 'בח ומוח' למהר אל העבודה ולעשותה בשלימות, אם כן למה תגרע התורה הקדושה וקיום המצוות שלא אקיימם בזריזות בשמחה והתלהבות, ובמחשבות אלו נתעלה מעל כל המניעות ליד.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים, שיטהר לבנו לעבדו באמת^{לה}, ונוכה לכל הברכות ושפע קודש הנשפע בימים אלו מחודש העל"ט והבא עלינו לטובה, להושיע בכל מיני ישועות בעגלא ובזמן קריב.

בפרשתן (ט ב), 'ויחל נח איש האדמה', יש שביארו, שהרי רש"י הביא לעיל (ו ב) מכאן שלמד נח תורה, והנה, ידוע הביאור בדברי המדרש (ויק"ר ריש פר' בחקתי), 'חשבתני דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך' (תהלים קיט ט), אמר דוד רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבית המדרש. והיינו שדוד המלך אמר, אך משים אני פעמי רגלי לבית המדרש ללמוד תורה, מיד בא אלי היצר ורצה למנוע אותי מלהלך לשם בתואנות שונות ומשונות... ארי בדרך... עיף אתה וכו', באותה שעה אומר אני לעצמי, הרי 'למקום פלוני' - לעסקי ממון וכדו', 'אני הולך' - ואיני מחשב את כל אלו החשבונות, אם כן אף לבית המדרש אלך בלא עייפות ועצלות לג.

בה מלפתים את הפת, והנה לחם ללא חמאה אינו ערב לחיך אך עדיין ניתן לאכלו כמות שהוא, אך האוכל חמאה ללא לחם הרי הוא מקיא את כל מאכלו. וכך על האדם לעסוק תמיד - בד בבד עם החסידות והמוסר יעסוק בלימוד גמרא ופוסקים.. וד"ל.

עוד היה מרגלא בפומיה של הרה"ק מלעלוב זי"ע לומר, ב'מוסר וחסידות' יש לעסוק עם הגבלת זמן מסויים כל חד בדיליה, אך 'גמרא' יש ללמוד בלי גבול ובלי סוף.

ואילו משמיה דהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע אמרו שהיצר אינו חושש אפילו מלימוד 'חובת הלבבות', ורק מלימוד הגמרא יאבדו עשתונותיו ואין לו כל השגה איך להביסנו (יגדי"ת).

לג. ידועה קושיית המפרשים מדוע כפל הכתוב לומר (בריש פרשתן) 'אלה תולדות נח איש צדיק', ולא אמר 'אלה תולדות נח איש צדיק', ומבאר הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה זי"ע (בספרו רב ייבי) בדרך רמז, שהרי 'נח' מרמז למנוחה, וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', שה'עוזב' את התורה יום אחד הרי התורה מתרחקת כנגדו, וזהו שאמר הכתוב אלה תולדות נח - התולדות והתוצאות של ה'מנוחה', הם נח, ר"ל 'מנוחה', כי מנוחה גוררת מנוחה, ואם בטל יום אחד ח"ו הרי הוא גורם לעצמו בידיים שהתורה תתרחק הימנו ח"ו. לד. עפי"ז יש מבארים את דברי חז"ל (ברכות ה.) 'יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה', כלומר בבואו לעסוק בתורה מיד נופלים בדעתו תירוצים מתירוצים שהיום אין בכוחו ללמוד וכדו', אז יפשפש במעשיו, כלומר, בענייני הגשמיים כפרנסה וכדו', ויראה שבהם אינו מוצא 'תירוצים' אלא הוא יוצא לעבודתו מבוקר עד ערב במסירות נפש ממש, ומדוע לא יקח מזה לקח לעצמו ללימוד התורה הקדושה לעסוק בדברי תורה.

לה. ובפרט עתה בחודש זה - חודש מרחשוון המסוגל לסלק מאתנו לב אבן ולקבל לב חדש, וכמו שביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שיח שרפי קודש, הובא באמרי הרי"ם לחודש מרחשוון) ש'חשוון' הוא מלשון (תהלים מה ב) 'רחש לבי דבר טוב' - שבחודש זה יתעוררו לבות בני ישראל לטוב. (ובזה מבאר מה שאמרו ז"ל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) 'שמות החדשים עלו עמהם מבבל' - שבגלות למדו ענין החדשים, ולמה הם מרמזים).

ואילו הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (שמיני ד"ה אל) כתב שחודש זה מסוגל 'להשיג דעת התורה יותר מבשאר חדשים', עיי"ש.

ישקו העדרים

נח איש צדיק תמים (ו ט)

דבר נפלא מצינו במדרש (תנחומא ה) בזה"ל, נח איש צדיק, על שזן את בריותיו של הקב"ה נקרא צדיק. שני בני אדם נקראו צדיקים על שזנו את הבריות, נח ויוסף, שכך כתוב בו 'על מכרם בכסף צדיק' (עמוס ב ו), וכתב בו 'ויכלכל יוסף' (בראשית מז יב). עכ"ד המדרש. והיינו שלא מצינו בכל התורה מי שיעיד עליו הכתוב שהוא 'צדיק' זולת נח ויוסף, ופירשו חז"ל מעלתם היתירה שמשום כך זכו לזה, כי זנו את הבריות, ומכאן תלמד מעלתם הנשגבה של בעלי גמילות חסדים.

זה לאחרונה נסתלק לבית עולמו הרה"ח רבי אברהם שלמה מענדלאוויטש ושמענו מעשה פלא והפלא בכחה של צדקה להציל ממות... כי לפני כשמונה שנים הוצרך רא"ש לקנות תרופות כדי חיותו, והי' בהיותו בבית המרקחת (אפטיק) שמע שיהודי נכבד מדבר עם הרוקח אודות תרופה שרקח במיוחד עבורו ואמר לו האיש, אין ביכולתי לשלם עליה - ומדובר משש מאות וחמישים דאלער, החזר אותה למקומה כי לא אקחנה. אמר לו הרוקח דע, כי הנך זקוק לתרופה זו להצלת חיך, רא"ש ששמע את דברי הרוקח והבין היטב כי מדובר בהצלת חיים, נענה אל הרוקח, יש לך את פרטי כרטיס האשראי שלי, קח משם את התשלום גם בעד תרופת איש צדיק זה...

לקח האיש את התרופה והודה לרוקח ולמיטיבו, אלא ששוב שמע רא"ש שהרוקח מסביר לאיש שתרופה זו תועיל רק אם יקחנה מהיום והלאה כל ימי חייו מבלי להפסיק, ואדרבה, אם יפסוק באמצע מלקחתה בירי הוא נעשה בזה ממש 'מסוכן'... אמר האיש, א"כ קחנה בחזרה כי אין בידי די מעות לשלם בכל חודש שש מאות וחמישים דאללער, שוב הציל רא"ש את המצב, ואמר לרוקח, כל עוד אני חי והוא חי על האדמה הזאת אשלם לך על תרופותיו. וראה זה פלא, בשבת סליחות שלהי שנת תשפ"ו נלב"ע האיש וממחרת שבק רא"ש חיים לכל חי.

הא למדת. כי רא"ש לא שילם רק עבור תרופה מצלת חיים בעד האיש, אלא גם ואולי בעיקר בעד הצלת חייו בעצמו.

מענין לענין, שמעתי מהגרי"מ טורצ'ין שליט"א, שאביו הגאון רבי אלעזר צדוק זצ"ל (בעל ה'שונה הלכות' יחדיו עם הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל) למד בימי בחרותו בישיבת 'חברון' בעיה"ק ירושלים תובב"א, ובאותם השנים עדיין לא סודרה ה'פנימיה' (דארמיטארי) בישיבה, והיה ישן בביתם של בעה"ב (בתקופה מסוימת היה ישן בביתו של הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע). בערב יוהכ"פ אחר סעודה המפסקת בבית מארחו מיהר רא"צ לישיבה להתעורר באמירת תפילה זכה כל נדרי ותפילת ליל יוה"פ, והנה הוא עובר בסמוך לביתו של הגה"ק מטעפליק שכבר היה אז לעת זקנותו, והגאון הנ"ל ביקש ממנו, בחור'ל בחור'ל רחם נא ובוא עמי לביתי לסייעני

ישקו העדרים

באיזה ענין נחוץ ודחוף... רא"צ לא שת לבו לשעה המיוחדת והמאוחרת, ובנחת סר לבית הגאון כשבכוחות על טבעיים ובמסירות נפש ממש הוא מנקה ומסייע בעדו ככל הדרוש אף שידע להדיא שע"ז הוא מפסיד 'כל נדרי' וכו'. בגמרו את עבודת הקודש ב'הוצאת כף ומחתה' נענה אליו הגאון וכה אמר לו, הנה עזרתני בדבר ובאופן שהוא מעל לטבע אף הקב"ה יסייעך בשנה הבעל"ט למעלה מכל טבע העולם... באותה שנה נפתחו בפניו מעייני החכמה למעלה למעלה מכל דרכי הטבע, והיה לומד בכל יום ויום בהתמדה 30 דפי גמרא בהבנה עמוקה, והיה זוכרם בזכרון נפלא כמי שהגמרא עדיין פתוחה לפניו בכל עת (אף שבטרם האי עובדא ג"כ היה רא"צ מתמיד נפלא ועילוי אדיר, מ"מ בזו השנה עלה ונתעלה פי כמה וכמה)... עד שהמשגיח הגאון רבי מאיר חדש זצ"ל הבחין בהנהגתו המשוונה של הבחור רא"צ - שהוא עומד מול העמוד כשסטנדר לפניו והוא גומע ובולע מסכתות הש"ס בזו אחר זו - וכל זמן קצר הוא מחליף מסכתא, קרא לרא"צ והחל בוחן אותו ב'סוגיא' הנלמדת בישיבה בסדר ה'עיון' - ישר והפוך מעלה ומטה, ולא מצא כל דופי בהבנתו וידיעותיו, אך המשגיח שלא ידע את הסוד העומד מאחורי הצלחה זו טען בפניו כי האף אומנם שלא תפסו אפילו בסברא אחת מ"מ לדעתו לא זו הדרך לגרוס דפי גמרא זה אחר זה, אך רא"צ לא ענהו והמשיך בדרכו. וכל ימיו היה הש"ס כמונח בכיסיה (כלשון בני אדם 'ש"ס על האצבע') ובכל מקום ששאלוהו ידע בבירור את הדף בו נכתב מאמר זה, ואלו 'תוספות' כתובים על הדף כסדרן זה אחר זה - עד שהיה יודע לקרוא את הגמרא בשורה ישרה 'מתחיל ברש"י ממשיך בגמרא ותוספות ומסיים ברבינו חננאל'. גם היה מוכיח את תלמידיו (העילויים) 'ידיעת ש"ס' מהו... כשהם בוחנים אותו ואינם תופסים אותו אפילו בטעות אחת ח"ו. הרי לך, כי לא היטיב רא"צ עם זולתו אלא עם עצמו, וכל ימיו נהנה מאותה 'טובה' בעליה בתורה ובידיעת הש"ס על בורייה ובחינוך התלמידים עפ"ז.

